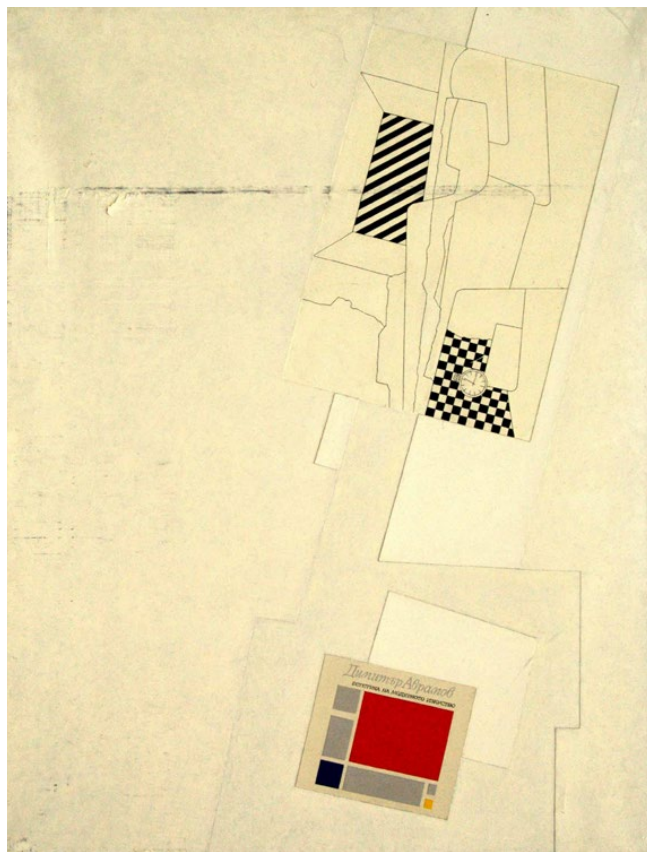

■ ТОМ 4/БРОЙ 2/2023

Гергана Николова

ГЕОМЕТРИЧНАТА АБСТРАКЦИЯ НА ГЕОРГИ ЯНАКИЕВ. ПРИЯТЕЛСТВОТО МЕЖДУ ГЕОРГИ ЯНАКИЕВ И ДИМИТЪР АВРАМОВ

Ил. 1. Измерение, 119 x 91 см, маслени бои върху платно, 1984, Георги Янакиев

Георги Янакиев е български художник, роден през 1933 година в село Черноморец. Неговият първи учител е проф. Александър Мутафов, с когото той се запознава в Бургас, още като момче. По-късно, през 1969 година завършва Националната художествена академия (която тогава се е наричала Висш институт за изобразително изкуство „Николай Павлович“) при проф. Ненко Балкански. Следват години на търсене на собствен живописен език, които го отвеждат до една нова естетика. Творчеството му от 70-те до 90-те години на XX век се характеризира със стила *геометричен абстракционизъм*, който по това време е нещо ново в България.

Изследвайки този начин на себеизразяване, през 1996 година Георги Янакиев печели наградата на американската фондация „Полък-Краснер“ за двугодишна стипендия и самостоятелна изложба в Ню Йорк. Той е един от първите български художници, станали стипендианти на фондацията. Георги Янакиев така и не успява да осъществи изложбата в Ню Йорк, умирайки внезапно през 1998 година, само няколко месеца преди да замине за Америка.

Житейският и творчески път на Янакиев е белязан от приятелството, което художникът развива с изкуствоведа и културолог Димитър Аврамов, което му помага да развие своя потенциал и да намери своята геометрична естетика. В текст за Димитър Аврамов, който Георги Янакиев пише през 1985 година, той описва своята първа среща с изкуствоведа и разказва как, още когато е бил дипломник в Художествената академия, е ходел често да вижда свой приятел в издателство „Наука и изкуство“. Така един следобед съдбата го среща с Димитър Аврамов, който пък посещава издателството, за да провери дали всичко е наред с печатането на неговата книга „Естетика на модерното изкуство“. Георги Янакиев описва така яркия си спомен:

Не мога да пренебрегна факта, че чутото заглавие наруши равновесието на следобедното ми спокойствие и се заинтересувах кога ще излезе книгата и малко повече информация за нея. Запознат вече с автора, аз получих това, което исках, но тогава не осъзнавах, че книгата е едно явление в нашата естетическа мисъл и че Митко Аврамов ще стане мой идол.

Вълнението, което тази първа среща предизвиква у Янакиев, прозира през реговете. Неговото запознанство с автора и книгата дават нов тласък в изкуството му. Картините му от началото на 70-те години на XX век започват да стават все по-изчистени и геометрични, а наподобяването на действителността постепенно изчезва като цел. Той пише по-нататък как Димитър Аврамов му е помогнал да участва в първата му изложба през 1970 година, защото по това време Аврамов е бил част от журито на

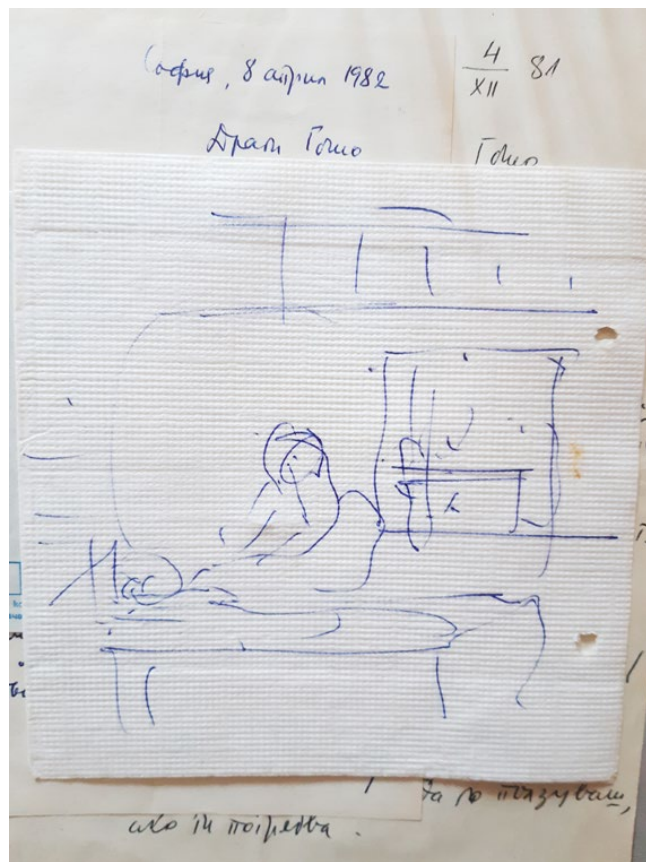
ОХИ „Созопол и морето“. След като Янакиев завърша Художествената академия и се връща да живее в Бургас, приятелството им продължава, неподвластно на физическото разстояние. Те си разменят писма и се срещат всеки път, когато Димитър Аврамов посещава родния си Бургас. В своя текст Георги Янакиев споделя:

Когато Митко идва в Бургас винаги ми се обажда в ателието, за да му покажа нещо ново, и след това обикаляме града по места, където е живял и има хубави спомени от детството и ги разказва много образно и подробно, въпреки че са минали 30-40 години. Разходките понякога продължават 5-6 часа и от разговорите ни аз научавам повече за ремкеанството на проф. Михалчев, за Бодлер, Атанас Далчев и за художници с модерна или по-стара естетика и единственото ми желание в момента е тези часове-празници да продължат колкото се може повече...¹

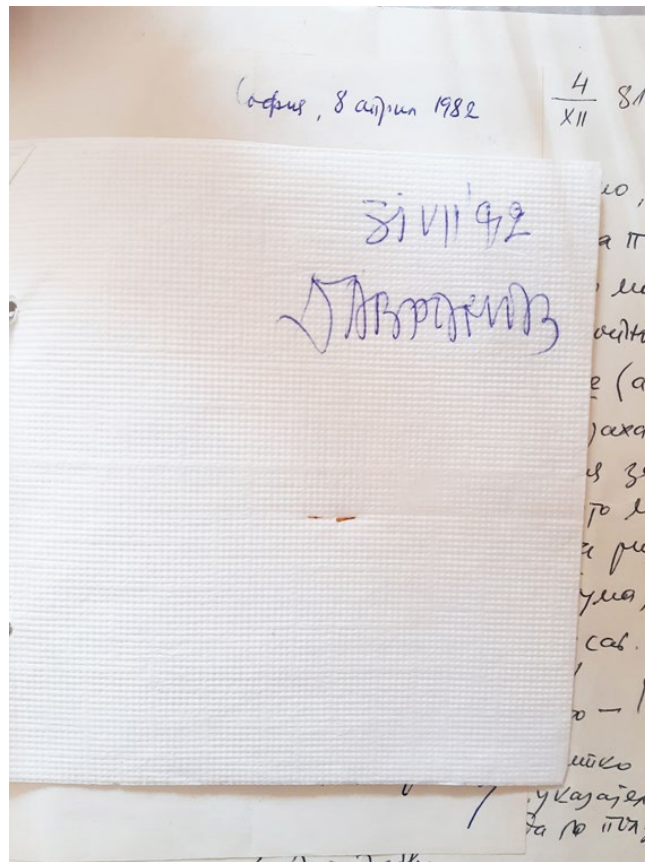
Няма съмнение, че приятелството им е било на особено духовно ниво и всяка една тяхна среща е била от изключително значение за Георги Янакиев.

През 1984 г. Георги Янакиев създава картината „Измерение“ (ил. 1), в която сякаш запечатва връзката между творчеството на двамата приятели, правейки колаж с корицата на „Естетика на модерното изкуство“. Всъщност именно първият ми досег с репродукция на тази картина ме провокира да потърся повече информация за тяхното приятелство. „Измерение“ е решена изцяло в бяло и включва една рисунка в горната си част. Рисунката напомня на човешка фигура, до която има раирано черно-бяло пространство и шахматна дъска, върху която е поставен часовник. Това, което обаче прави най-голямо впечатление още при първия поглед, е корицата на книгата на Димитър Аврамов. Тя представлява картина на Мондриан – голям червен квадрат и малък жълт такъв, разположени в десния долен ъгъл на творбата – единствените цветни еле-

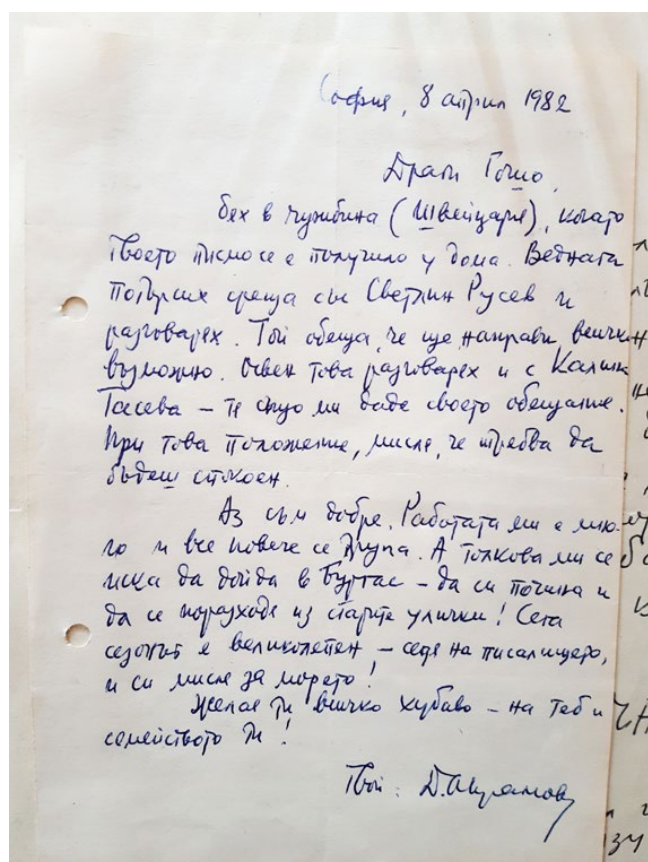
Ил. 2. Рисунка на Димитър Аврамов, 1982, лице, авторска снимка (2022)

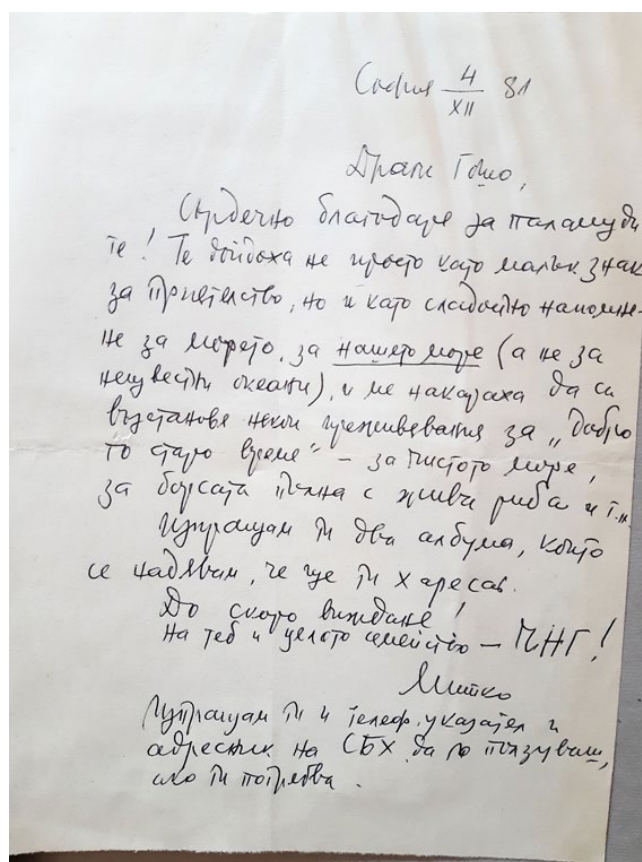
Ил. 3. Рисунка на Димитър Аврамов, 1982, гръб, авторска снимка (2022)

¹ Личен текст на Георги Янакиев от 1985 година, представен от съпругата му Добринка.

Ил. 4. Писмо на Димитър Аврамов към Георги Янакиев, 1982, авторска снимка (2022)

Ил. 5. Писмо на Димитър Аврамов към Георги Янакиев, 1981, авторска снимка (2022)

менти в композицията на Янакиев. Чрез тази си картина Георги Янакиев навярно иска да покаже своето признание към книгата и нейния автор. Години, в които не се е знаело много за световното модерно изкуство, в България това е бил първият прозорец на художниците към нещо ново, непознато и необятно. Навярно „Естетика на модерното изкуство“ е отворила нови „измерения“ в изкуството за Георги Янакиев.

В дома на Георги Янакиев в Бургас, който посетих през лятото на 2022 година, ме посрещна неговата съпруга Добринка, която е на почти 90 години и ми позволи да се докосна до много лична кореспонденция на художника. Жена му е събирала съвестно и каталогизирала всяка едно писмо, брошура или текст, посветени на талантливия живописец. В папката „Димитър Аврамов“ открих една малка рисунка с химикал от Аврамов, която той е направил върху салфетка и е подарил на Янакиев, подписана на гърба с дата 31 VII 1982. (ил. 2; 3) Тя представлява стилизирана човешка

фигура, която изглежда сякаш е застанала до маса и прозорец. Освен нея попаднах и на писмо от същата година на Димитър Аврамов към Георги Янакиев (ил. 4), в което Аврамов казва:

Драги Гошо, Бях в чужбина (Швейцария), когато твоето писмо се е получило у дома. Веднага потърсих среща със Светлин Русев и разговарях. Той обеща, че ще направи всичко възможно. Освен това разговарях и с Калина Тасева – тя също ми даде своето обещание. При това положение, мисля, че трябва да бъдеш спокоен.

Какво е гласяло писмото на Георги Янакиев към Аврамов и за каква помощ точно го е помолил – можем само да гадаем, но че изкуствоведът е откликнал съречно е повече от ясно. В следващото писмо, което е от 4 декември 1981 година (ил. 5), се вижда ясно какво силно и искрено приятелство са имали, както и общата им любов – морето. Димитър Аврамов пише:

Драги Гошо, Сърдечно благодаря за паламудите! Те дойдоха не просто като малък знак за приятелство, но и като сладостно напомняне за морето, за нашето море (а не за неизвестни океани) и ме накараха да си възстановя някои преживявания за „доброто старо време“ – за чистото море, за борсата пълна с жива риба и т.н. Изпращам ти два албума, които се надявам, че ще ти харесат. До скоро виждане! На теб и цялото семейство – ЧНГ! Митко П.С. Изпращам ти и телефонния указател и адресник на СБХ, да го ползуваш, ако ти потрябва.

Тези две чистосърдечни писма дават един поглед към личния свят на художника и изкуствоведа. (ил. 6)

Димитър Аврамов пише статия за Георги Янакиев през 1987 г. в списание „Изкуство“ (Аврамов 1987, с. 38–40). В нея той разглежда творчеството му безпристрастно и отвъд приятелските отношения. Статията е озаглавена „Лиричният конструктивизъм на един бургаски художник“ и описва творчеството на Янакиев като отличаващо се с естетиката си от заобикалящата го културна среда. Аврамов разглежда бургаската сцена, която за него е монотонна и заключила се в едни и същи познати теми. Той пише:

Може би най-фрапантното изключение от общата ситуация е изкуството на Георги Янакиев. В основните си естетически принципи то изглежда пълен антипод на създаваното от неговите колеги-съграждани. Разликата личи от пръв поглед: преди всичко в платната му липсват любимите им мотиви: вместо морето и крайбрежния пейзаж с тяхната неотразима романтична привлекателност – полуабстрактни геометрични конструкции; вместо свободна живописна експресивност и спонтанен израз на субективни състояния – чертожническа дисциплина; вместо емоционални внушения- рационални пластически „формули“. С такъв възглед Янакиев доброволно е приел не особено благодарната роля да изглежда „бяла врана“ сред своите и перспективата да не бъде харесан. (Пак там)

Аврамов описва как е почувствал този силен контраст между Янакиев и неговите колеги, когато е посетил Окръжната изложба на бургаските художници през 1986 година. Двете работи, с които Янакиев е участвал – „Пространство“ и „Нарушена повърхност“, са стояли като

Ил. 6. Снимка от дома на Георги Янакиев в Бургас,
авторска снимка (2022)

„чужди тела“ на фона на останалите творби. За Аврамов това са били двете най-интересни картини, но рецензентът на местния вестник ги е нарекъл „безжизнени“ и „стерилни“. Новото винаги среща отпор от статуквото, може би и така трябва да бъде – за да докаже своето качество в битка. За творчеството на Георги Янакиев изкуствоведът пише:

Да смяташ, че си в състояние да опишеш адекватно едно изкуство, което съзнателно е отстранило от себе си всякакъв описателен елемент, е почти абсурдна идея. Художникът не разказва и не изобразява, а създава и конструира. Платното престава да бъде „прозорец към света“, то става самостоятелна структура от стереометрични форми. Тази структура е подчинена на собствени закономерности, на цяла система от статични и динамични сили (Пак там).

Димитър Аврамов описва геометричната абстракция на Янакиев като самостоятелен свят, който съдържа в себе си всички измерения, нужни за съществуването си: „симетрия и асиметрия, равновесие и контраст, движение и покой“. Всички те се обединяват под една обща категория „ритъм“ – „Ритъм на форми, линии и цветове“. По този начин той прави паралел с музиката. Димитър Аврамов разглежда техниката на Георги Янакиев като „чертожническа“ прецизност, а „цветовете са положени в чисти и хомогенни зони – без модуляции, светлосенки, тонални преходи“. Аврамов пише:

(...) сякаш затворени в себе си структури от платната на Георги Янакиев се изпълват с определен обективен смисъл – те се превръщат в своеобразни символи на нашата техническа цивилизация. Тяхната дизайнерска конструкция неизбежно се асоциира с нейния рационалистичен дух – с инженерното мислене, с математическите уравнения, със стереометричната логика. И колкото да изглежда парадоксално, тъкмо особеностите на този пластичен рационализъм – прецизността, чистотата, динамично равновесие, хармония, ритъм, бидейки те самите естетически качества, въздействат и емоционално. Нещо ведро и оптимистично лъха от този сякаш подчинен на геометрични закономерности свят. Бих казал – един лиричен, музикален конструктивизъм (Пак там).

Във всяко едно произведение на изкуството, колкото и рационално да е то, присъства дадено чувство и емоция. По мое мнение, от този цитат може да се направи паралел с музиката на Бах. Привидно тя е много строга, рационална и математически точна, но въпреки това е силно емоционална. При Бах всяка една нота има точно определено място и изпусне ли се дори само една – структурата на композицията се разпада. Самото чувство сякаш е закодирано в мелодия и са нужни по-специфичен прочит и възприемане на музиката. По същият начин и геометричната абстракция на Георги Янакиев – всеки един елемент има строго определено място, без който цялата композиция би се разпаднала. Зрителят трябва да настрои сетивата си на неговата честота, за да започне да чувства откъд геометричните форми и да стигне до емоционалното състояние на художника.

Георги Янакиев е творец, който твори в години, в които е имало по-консервативна културна система. Като художник, търсещ различен и модерен живописен език, той се опитва да се отдели от наложената му творческа парадигма. От друга страна, изкуствоведът Димитър Аврамов наблюдава тази културна система и я описва безпристрастно. Любопитно е как тези две личности се срещат и черпят вдъхновение един от друг – единият, който наблюдава и описва изкуството, и другият, който живее вътре в изкуството и го създава.

БИБЛИОГРАФИЯ

АВРАМОВ, Димитър, 1987. Лиричният конструктивизъм на един бургаски художник. *Изкуство*. 1987. Бр. 3
